

Kraljevi u Vlastitom misalu Subotičke biskupije

Cvijin, Vinko

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:120:229505>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

KRALJEVI U VLASTITOM MISALU SUBOTIČKE
BISKUPIJE; SV. STJEPAN I SV. LADISLAV

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Zvonko Pažin

Student: Vinko Cvijin

ĐAKOVO, 2016.

Sažetak

Osim općeg kalendara i misala u Katoličkoj se crkvi oduvijek njeguju vlastiti kalendari za slavljenje mise i službe časova koji vrijede za određenu biskupiju, crkvenu pokrajinu ili crkveni red. U ovom radu se predstavlja Vlastiti kalendar (Proprij), odnosno Vlastiti misal subotičke biskupije. s osobitim naglaskom na dva spomendana svetih kraljeva: Stjepana i Ladislava.

Prvo poglavlje donosi pregled Proprija Subotičke biskupije sa svim njegovim posebnostima. Naglasak je stavljen na svece koji se s posebnim poštovanjem slave u Subotičkoj biskupiji i na slavlja Blažene Djevice Marije.

U drugom djelu prikazan je blagdan svetog Stjepana. Započinje s njegovom biografijom, a nastavlja se egzegezom misnih čitanja te analizom misnih molitava.

Treće poglavlje prikazuje biografiju svetog Ladislava, te je se sličnom metodologijom obrađuju misna čitanja i misne molitve, sve prema Vlastitom misalu Subotičke biskupije.

Ključne riječi: *Proprij Subotičke biskupije, Sveti Stjepan, Sveti Ladislav, misna čitanja, misna molitve.*

Abstract

Kings in Own Missal of Diocese of Subotica: Saint Stephen and Saint Ladislaus

In addition to the universal calendar and missal, the Catholic Church has always cherished its own calendars for the celebration of Mass and Liturgy of the Hours that apply to a particular diocese, the ecclesiastical province or religious order. This paper presents the Own calendar (Proprium) or the Own missal of Diocese of Subotica, with a particular emphasis on two commemorations of holy kings: St. Stephen and St. Ladislaus.

The first chapter provides an overview of Diocese of Subotica Proprium, with all its peculiarities. The emphasis is placed on the saints who are celebrated with special reverence in Diocese of Suboticaas well as the celebration of the Virgin Mary.

The second chapter depicts the feast of St. Stephen. It begins with his biography, and continues by presenting exegesis of liturgical readings and analysis of liturgical prayers.

The third chapter, in a similar methodology as the pervious chapter, presents the biography of St. Ladislaus, followed by liturgical readings and prayers according to Own missal of Diocese of Subotica.

Keywords: *Diocese of Subotica Proprium, St. Stephen, St. Ladislaus, the liturgical readings, the liturgical prayers.*

Uvod

Svaki narod u svojoj povijesti časti velikane koji su ih zadužili ili napravili velika djela za njihovu domovinu i narod u prošlosti. Isto vrijedi i za Mađare koji mogu biti ponosni na svoja dva kralja koji su udarili temelje kršćanstva u današnjoj Mađarskoj. Taj njihov trag u povijesti mađarskog naroda nije se zadržao samo na području njihove države nego se proširio i na područje država gdje su Mađari živjeli (i još uvijek žive). Svoju kulturu i tradiciju sačuvali su kroz njih a ovaj rad bit će samo mala kap u moru sjećanja na te velikane.

U ovom radu predstaviti ću blagdan svetog Stjepana kralja i neobvezan spomendan svetog Ladislava kralja u ProprijuSubotičke biskupije. Sam rad sastojat će se od tri dijela u kojima ću pokušati pokazati vrijednost ova dva mađarska sveca za Subotičku biskupiju.

U prvom dijelu rada cilj mi je prikazati ProprijuSubotičke biskupije kao liturgijsko dobro ovih prostora i njegovu posebnost. Naglasak ću staviti na svece koji se posebno časte u ovim krajevima, Tijelovsku procesiju i mise za pojedine župe kao jednu od njegovih vlastitosti. Uz sve već navedeno obradit ću i sam njegov nastanak ali i jezike na kojima je pisan jer je jedna od specifičnosti same biskupije da je dvojezična pa se uz hrvatski kao službeni koristi i mađarski jezik u liturgiji.

U drugom djelu poseban naglasak staviti ću na blagdan svetog Stjepana kralja. Prije svega prikazati ću njegove biografske podatke a potom i misne molitve i čitanja koje nam za njega donosi Propriju Subotičke biskupije.

U trećem i posljednjem poglavlju ovoga rada osvrnut ću se na svetog Ladislava kralja i njegov spomendan u ProprijuSubotičke biskupije. Kao i kod svetog Stjepana kralja na početku ću donijeti Ladislavovu biografiju te a potom i misne molitve te čitanja koja za njegov spomendan donosi Propriju Subotičke biskupije.

1. Vlastiti misal (proprij) subotičke biskupije

Po završetku Drugog Vatikanskog Koncila u liturgijskom životu Crkve došlo je do velikih promjena. Jedna od njih bila je i reforma Rimskog kalendara gdje se stavio naglasak na stvarnost Kristove Crkve. Ipak i u toj novoj stvarnosti uklopljeni su svi narodi sa svojim osobitostima te su pojedine Biskupske konferencije izradile nacionalni kalendar, a pojedini Ordinariji izradili su biskupijski liturgijski kalendar sa svim posebnostima pojedine biskupije poštujući opće odredbe Rimskog kalendara. Po smjernicama dokumenta „*Instructio de calendariis particularibus*“ izrađen je i liturgijski kalendar subotičke biskupije.

Kod uređenja kalendara posebna pozornost posvećena je situaciji u Subotičkoj biskupiji koja je višejezična i višenacionalna te se na taj način omogućilo liturgijsko slavlje svakom narodu. Kod samih liturgijskih slavlja označeno je kako se ona slave u cijeloj biskupiji ali i u pojedinim župama. Uz to je propisan i stupanj slavlja te su predložena misna čitanja kao i misne molitve. Na dane spomendana ili neobveznog spomendana Proprija Subotičke biskupije preporučuje čitanja od dana.

Subotička biskupija na poseban način ovaj kalendar daje braći svećenicima i puku Božjem na upotrebu s naglaskom na pridržavanje biskupijskih vlastitosti ovoga kalendara. Ovaj kalendar odobren je od Zbora za sveto bogoštovlje broj 127/74. u Rimu 11. siječnja 1974. godine za vrijeme biskupa Matije Zvekanovića koji sve one koji se koriste njime stavlja pod zagovor i zaštitu svetog Pavla.¹

1. 1. Prvi dio Proprija Subotičke biskupije

Prvi dio Proprija Subotičke biskupije donosi prikaz svih svetaca koji su specifični za ovu biskupiju te se u njoj na poseban način slave. Ukratko ću prikazati datume njihovih slavlja, imena i stupanj slavlja. Proprij Subotičke biskupije je na nekim mjestima metodološki nedosljedan, ali sve svece i njihova slavlja prikazati ću onako kako stoje u originalu. Nakon što donesem njihov popis na hrvatskom jeziku želim naglasiti da se u istom poglavlju donosi identičan popis svetaca i na mađarskom jeziku ali bez razlike u datumima i imenima svetaca te u odnosu na misne molitve i čitanja.

¹ Usp. *Proprium dioecesis Suboticanae*, Approbatum: SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, Prot. N. 127/974 Biskupski Ordinarijat, Subotica, 1980., str. 5.-9. (= PDS)

- 18. siječnja; SVETA MARGARETA, djevica, neobvezan spomendan
- 25. siječnja; OBRAĆENJE SVETOG PAVLA APOSTOLA, prvog zaštitnika Subotičke biskupije, svetkovina
- 27. travnja; BLAŽENA OZANA KOTORSKA, djevica, neobvezan spomendan
- 12. svibnja; BL. LEOPOLD MANDIĆ, svećenik, obvezan spomen u svim biskupijama Jugoslavije
- Ponedjeljak iza Duhova; BLAŽENA MARIJA MAJKA CRKVE, blagdan
- Subota poslije svetkovine Srca Isusova; BEZGREŠNO SRCE BLAŽENE DJEVICE MARIJE, obvezatni spomendan
- 27. lipnja; SVETI LADISLAV, kralj, neobvezan spomen
- 5. srpnja; SVETI ĆIRIL, redovnik i METODIJE, biskup, blagdan
- kolovoza; BLAŽENI AUGUSTIN KAŽOTIĆ, biskup, neobvezni spomendan
- 20. kolovoza; SVETI STJEPAN, kralj, blagdan
- 26. kolovoza; SVETI BERNARD, opat i crkveni naučitelj, obvezan spomendan
- 7. rujna; BLAŽENI MARKO KRIŽEVČANIN, mučenik, neobvezan spomendan
- 14. listopada; OBLJETNICA POSVETE KATEDRALE, u katedrali: svetkovina, u biskupiji: blagdan
- 15. listopada; SVETA TEREZIJA AVILSKA, djevica i crkvena naučiteljica, svetkovina za područje Subotice
- 5. studeni; SVETI MIRKO, ispovjedalac, neobvezan spomendan
- 8. studeni; BLAŽENI GRACIJA MULJANIN, redovnik, neobvezan spomendan
- 14. studenoga; SVETI NIKOLA TAVELIĆ, prezbitar i mučenik, obvezan spomendan²

² Usp. PDS, str. 11.-104.

1. 2. Drugi dio Proprija Subotičke biskupije

Drugi dio Proprija Subotičke biskupije stavlja naglasak na Tijelovsku procesiju koja se posebno svečano slavi u ovim krajevima. Za razliku od prvog djela gdje je red procesije donesen samo na hrvatskom i mađarskom jeziku, Proprij Subotičke biskupije ovdje donosi red procesija i na latinskom jeziku. Sama procesija koja je donesena na tri jezika preporučena je i na tri načina na koja se može prikazati u ovoj biskupiji. Ipak treba naglasiti činjenicu da ovdje ne postoji nikakva razlika na sadržaj same procesije bez obzira na prijevod.

U uputama ovog Proprija Subotičke biskupije posebno se naglašava da hostija mora biti posvećena pod Misom koja prethodi procesiji. Također se predviđa i jedno od tri ponuđena čitanja nakon kojih narod kratko ostaje u šutnji i adoraciji a nakon toga se pristupa čitanju Sveopće molitve vjernika.

Zaključna molitva slaže se sa pojedinim čitanjima kod postaja a obuhvaća ove teme:

- Kod 1. postaje: PRISUTNOST KRISTA MEĐU NAMA
- Kod 2. postaje: EUHARISTIJA KAO HRANA
- Kod 3. postaje: EUHARISTIJA KAO ŽRTVA
- Kod 4. postaje: EUHARISTIJA KAO POPUDBINA

Sve navedeno ovaj Proprij Subotičke biskupije pruža braći i narodu Božjem da svjesno i pobožno obavljaju ovu procesiju. A Gospodin Isus neka nam njome umnoži vjeru, ufanje i ljubav prema sebi i prema našim bližnjima.³

1.3. Mise za pojedine župe

Posljednji dio Proprija Subotičke biskupije govori o slavlju Pohođenja BDM koji je premješten s 2. srpnja na 31. svibanj i o spomenu Imena Marijina koji je dokinut. U Subotičkoj biskupiji više je crkvi posvećeno ovim naslovima štovanja BDM i oduvijek

³ Usp. *PDS*, str. 111.-137.

se Pohodnje BDM slavilo 2. srpnja. Taj običaj se toliko ukorijenio u narodu da se taj blagdan oblikovao običajima i pučkim nazivom. Sveta Kongregacija za bogoštovlje u ova dva slučaja pokazala je pregršt razumijevanja pa je odobrila slavljenje ovih dvaju Marijanskih blagdana u našoj biskupiji u dane kada se slave u pučkoj tradiciji.

Proprij Subotičke biskupije za te dane donosi misna čitanja te misne molitve koje se u ovim krajevima posebno mole za te dane. Tekstovi čitanja predloženi su za svetkovine, jer se radi o titulu crkve a ako nije taj slučaj onda se jedno čitanje ispušta. Kao i o ostalim dijelovima Proprij Subotičke biskupije svi tekstovi su doneseni na hrvatskom i mađarskom jeziku.⁴

- srpanj; POHOD BLAŽENE DJEVICE MARIJE, svetkovina za župe kojima je to titula crkve
- 12. rujna; IME MARIJINO, Svetkovina za župe kojima je to titula crkve,

⁴ Usp. *PDS*, str. 141.-160.

2. Spomendan svetog Stjepana kralja

Sveti Stjepan po obnovljenom kalendaru slavi 16. kolovoza njegovo slavlje se uzima 20. kolovoza jer je to tradicija Mađarskog naroda. Taj dan se ne slavi samo kao crkveni blagdan već i kao nacionalni praznik.

U Bisticama, Stjepanovom rodnom selu, napravljena je 1813. godine crkva njemu na čast. Treba spomenuti i da je zagrebačka katedrala posvećena svetom Stjepanu da bi se naglasila zajednička baština ova dva naroda. Uz ove već dvije navedene bazilika koja krasi Budimpeštu, a podignuta je 1905. godine, krasi ovaj turistički grad svojom velebnom pojavom a oltarna slika koja prikazuje svetog Stjepana kako Blaženoj Gospi prikazuje svoju kraljevinu Ugarsku na ponos je svakom Mađaru.⁵

2.1. Životopis Svetog Stjepana, kralja (975. – 1038.)

Stjepan je vjerojatno rođen u Ostrogonu oko 975. godine kao sin Vojvode Gejze i njegove žene Sarolte. Kršten je već kao dijete iako tada većina Mađarskog naroda još nije bila pokrštena. Smatra se da ga je krstio biskup iz Passaua Piligrim ili neki od njegovih svećenika koji mu je dao ime Stjepan, jer je katedrala u Passauu bila posvećena Stjepanu prvomučeniku.⁶

Stjepanov otac Gejza je među ugarskim plemstvom zauzimao prvo mjesto. Iz političkih motiva okrenuo se kršćanskom Zapadu uz podršku svoje supruge Sarolte rodnom iz Sedmogradske, koja je bila kršćanka. Po uzoru na njih Stjepan se još više okrenuo ka Zapadu a napose prema Rimu. Upravo zbog toga papa Silvestar II. poslao mu je kraljevsku krunu. Ta kruna je postala narodna svetinja te je njome na Božić 1000. godine Stjepan okrunjen za kralja. Sama krunidba je učvrstila njegov politički položaj ali i potakla da svom narodu postane njezin apostol. Stjepan je Katoličku Crkvu u Mađara organizirao podijelivši je na nadbiskupije i biskupije te dao pokrstiti narod.

⁵ Usp. J. ANTOLOVIĆ, *Duhovni velikani, Sveci Katoličke crkve II. dio: srpanj – prosinac*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1998., str. 204.

⁶ Usp. *Isto*, str. 205.

Godine 995. Stjepan se ženidbenim vezama povezuje s njemačkim carem Henrikom II. oženivši njegovu sestru Gizelu. Henrik je u to vrijeme bio najodlučniji kršćanski vladar (poslije i svetac) te je kao takav odgovarao Stjepanu jer je vodio mnoge unutrašnje borbe protiv onih koji su se protivili pokršćavanju naroda. Uz neprijatelje protiv pokršćavanja, kojima je na čelu stajao Koppany također se borio i protiv onih koji su se protivili centralizaciji, a koje su predvodili Ajtonya i Gyule.

Stjepan je za suradnike u pokršćavanju zemlje ima pomoć benediktinaca iz Njemačke, Francuske i Italije. Pošto je zemlju podijelio na 2 nadbiskupije i 8 biskupija imao je čvrst temelj za svoje djelovanje. Upravo su benediktinci iz svojih redova dali mnoge kvalitetne biskupe te su u Mađarsku donijeli kršćansku kulturu. Uz njih su u južnoj Ugarskoj djelovali i redovnici istočnog obreda svetog Bazilija.

Stjepanu je bilo vrlo važno da njegovi podanici ozbiljno shvate kršćanski život te je za sve odredio svetkovanje nedjelje. Isto tako na svakih deset sela dao je izgraditi po jednu crkvu. U blizini svoje palače u Ostrogonu započeo je graditi monumentalnu katedralu jer je crkva koja je tamo bila izgrađena, kao i cijeli grad, bila razorena od Mongola. Nakon razarenja grada kraljevska rezidencija prenesena je u Budim, no Ostrogon je i dalje ostao sjedište ugarskog primasa.

Jedan od najtežih trenutaka u Stjepanovom životu bola je smrt njegova sina i nasljednika Emerika koji je poginuo u lovu od divljeg vepra 1031. godine. Koliko je volio svog sina nalazimo u pismu „Ogledalo za knezove“ u kojemu svom sinu piše kakav kralj treba biti i da mu Kristu uvijek bude uzor u svemu. To pismo je do danas ostalo najznačajnije književno djelo iz tadašnje Ugarske. Pitanje nasljednika mučilo je svetog Stjepana sve do njegove smrti nadan Velike Gospe 1038. godine⁷ u Ostrogonu ali je pokopan u Stolnom Biogradu u bazilici koju je sam dao izgraditi.

Lik svetog Stjepana mađarskom narodu je slika heroja. Slavi ga se kao apostola, zaštitnika i ideala Ugarske. U njemu se sjedinjuju kruna, narod i nacija. Grob mu je i danas mjesto hodočašća a kruna mađarska nacionalna svetinja. Mađari su 1938.godine

⁷ Usp. I. SIROVEC, *Sveci i blaženici Katoličke Crkve*, Naklada sv. Antuna, Zagreb, 2001., str. 279.

organizirali međunarodni Euharistijski kongres i na taj način proslavili 900. obljetnicu smrti svoga svetog kralja.⁸

2.2. Misne molitve

Molitve donosimo latinski i hrvatski. Latinski izvornik navodimo prema Vlastitom misalu Đakovačke i Srijemske biskupije iz 1919.⁹ Za predslavlje nismo pronašli latinski izvornik. Hrvatski prijevod donosimo prema spomenutom Vlastitom misalu subotičke biskupije. Kao što se vidi, hrvatski je prijevod prilično slobodan, ali zadržava osnovni sadržaj molitava.

2.2.1. Zborna

*Concede, quaesumus, Ecclesiae tuae, omnipotens Deus: ut beatum Stephanum Confessorem tuum, quem regnantem in terris propagatorem habuit; propugnatorem habere mereatur gloriosum in caelis.*¹⁰

*Bože koji si svetog Stjepana na zemlji ukrasio krunom i podigao u zbor svetih, daj molimo te, da on koji je bio širitelj kršćanske vjere u Panoniji bude i obrana Svete Crkve u nebu.*¹¹

Sam početak molitve govori nam kako je Stjepan postao kralj Božjim izborom. To nas podsjeća na krunidbu kraljeva u Starom zavjetu.¹² Izabranika za kralja je birao Duh Božji, dok je pomazanje činio Božji čovjek na zemlji.¹³ Na isti način je Stjepan od Boga izabran, a od pape Silvestara II. 1000. godine na dan Kristovog rođenja okrunjen za kralja.¹⁴ Stoga je kralj Stjepan poput kralja Davida bio karizmatički vođa, prokušane

⁸ Usp. J. ANTOLOVIĆ, *Duhovni velikani, Sveci Katoličke crkve II. dio: srpanj – prosinac*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1998., str. 206.

⁹ *Proprium Missarum Dioecesium Bosnensis et Sirmensis*, Typographia dioeciesana, Diakovae, 1919. (= PMDS).

¹⁰ PMDS, str. 9.

¹¹ PDS, str. 34.

¹² Usp. X. LÉON-DUFOUR, *Riječnik biblijske teologije*, KS, 1993., 432.

¹³ Usp. *Isto*, str. 432.

¹⁴ Usp. J. ANTOLOVIĆ, *Duhovni velikani, Sveci Katoličke crkve II. dio: srpanj – prosinac*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1998., str. 205.

hrabrosti, koga vodi Duh Božji i koji vodi sveti rat protiv neprijatelja. Iz toga je razloga Stjepanova kruna postala narodna svetinja. Njegovim kraljevanjem na zemlji, nadasve pravednim i pobožnim za vrijeme kojeg je širio kršćansku vjeru u svome narodu, zaslužio je upravo poradi toga da bude uvršten u zbor svetih. U Starom zavjetu, riječ „svet“ isključivo je pridržana izabranicima eshatoloških vremena. U Novom zavjetu, svetima se nazivaju kršćani, koji su po djelovanju Duha Svetoga dionici Božje svetosti. Njihovo djelovanje je duboko zahvaćeno Kristom, koje zahtjeva raskid svake veze sa grijehom i poganskim običajima. Na taj način kršćani sudjeluju u Kristovim patnjama, s nadom da će postići uskrsnuće od mrtvih.¹⁵

U nastavku molitva moli Boga da usliši zagovor svetog Stjepana, koji je davno za vrijeme svoga zemaljskog života svojim kraljevskim autoritetom širio i štitio kršćansku vjeru na području Panonije,¹⁶ da i danas iz vječnosti bude odbrana i zaštita cijeloj Crkvi.

2.2.2. Darovna

*Sacrificium, Domine, quod tuae offerimus maiestati, benigno vultu respice: et intercessione beati Regis Stephani Confessoris tui, nos ab omnium inimicorum insidiis defende, et vitam aeternae praemia concede.*¹⁷

*Gospodine pogledaj blagostivo na ove darove, koje prinosimo tvom veličanstvu, i na zagovor svetog Stjepana kralja čuvaj nas od svake neprijateljske zasjede i daj nam jednom nagradu u vječnom životu.*¹⁸

Darovna molitva poziva Gospodina da s ljubavlju primi kruh i vino koje prinosimo njegovoj neizmjernej veličini kao darove, od njega darovani nama za život. Zatim nastavlja tako što moli zagovor Stjepana kralja, koji je nekoć branio kršćansku vjeru od napada poganstva i krivovjerja, da nas i danas čuva od neprijateljske zasjede. U Novom zavjetu, neprijateljstvo nije činjenica kao i druge činjenice, nego je ono znak Sotone, neprijatelja u najvećem smislu riječi. On kao neprijatelj Boga i ljudi, ovdje na zemlji postavlja zamke zbog kojih često bivamo izvrgnuti njegovim napadajima. Zato je Isus

¹⁵Usp. X. LÉON-DUFOUR, *Riječnik biblijske teologije*, KS, 1993., str.,1311.-1319.

¹⁶ Zanimljivo je da se u izvorniku ne spominje Panonija.

¹⁷ PMDS, str. 10.

¹⁸PDS, str. 35.

svojim dao vlast nad svakom moći neprijatelja da se kršćani mogu boriti protiv zloga do dana kada će Isus ponovno doći i konačno uništiti smrt.¹⁹ Na koncu molitva završava nadom u nagradu vječnog života koju ćemo zaslužiti čvrstom i ustrajnom vjerom i njegovim primjerom.

2.2.3. Predslovlje

Uistinu je dostojno i pravedno, pravo i spasonosno, da uvijek i svagda zahvaljujemo tebi Gospodine, sveti Oče, svemogući vječni Bože, Ti si nam svetog Stjepana kralja dao za vođu na putu istine, da spasimo u noćnoj tami Kristovo jutarnje svjetlo, i živeći kreposnim životom nađemo vječnu domovinu. On nas je naučio da svučemo staroga čovjeka, da podignemo domovinu i život na čvrstom kamenu, da izdržimo napad svake oluje, po Kristu Gospodinu našem. I zato, sa svim svecima našega naroda, u zajednici svetih spašenih, sad i uvijek zahvalno pjevamo i glasno ispovijedamo: Svet, svet, ...²⁰

U Proprij Subotičke biskupije spomensvetog Stjepana kralja slavi se u najvećem stupnju slavlja, a to je svetkovina. Stoga se u Proprij Subotičke biskupije nalazi posebno predslovlje napisano u čast ovog sveca. Predslovlje prati misao vodilju koja je izražena u Zbornoj molitvi, da je Stjepan Božjim pomazanjem dan za vođu Mađarskome narodu, ali ne samo u političkom smislu. Njegova zadaća je također da vodi narod putem koji se temelji na dubokom religioznom iskustvu, na iskustvu susreta sa Bogom kako bi izveo narod iz tame.²¹ Po svom rođenju, svi ljudi pripadaju pod vlast tame, osobito pogani. Bog je taj koji nas otima tami i vodi nas u kraljevstvo svoga Sina, da bismo bili sudionici sudbine svetih i svjetlosti. To se događa činom krštenja kada Kristova svjetlost sine nad nama.²² Stjepan je svojim primjerom pokazao ljudima jedini put istine i svjetlosti koji nas vodi u vječnu domovinu, jer ovdje na zemlji nemamo trajne postojbine, stoga je nebo naša istinska domovina kojoj su naši praoci vjerom čeznuli, a koju je Bog priprazio onima koji ga slijede.²³

¹⁹ Usp. X. LÉON-DUFOUR, *Riječnik biblijske teologije*, KS, 1993., str. 689.

²⁰ *PDS*, str. 35.- 36.

²¹ Usp. X. LÉON-DUFOUR, *Riječnik biblijske teologije*, KS, 1993., str. 338.

²² Usp. *Isto*, str. 1340.

²³ Usp. *Isto*, str. 212.

Dalje u predslavljuističe se Stjepanova mudrost koji nije jednaka mudrosti starih kojoj su pripadale narodne starješine u Isusovo vrijeme. Oni su pod zabludom vjernosti predaji starih stali na stranu Kristovih neprijatelja.²⁴ Kao i svi kršćani, Stjepan je po krštenju postao novi čovjek. Krist je novi Adam koji daje život svima. Po Adamu, glavi palog čovječanstva, stari je čovjek bio rob grijeha, novi čovjek poslije otkupljenja jest čovječanstvo obnovljeno u Kristu. Taj novi čovjek stvoren je u pravednosti, svetosti i istini.²⁵ Stjepan je prepoznao da ako gradi svoj život i život svoje nacije na Kristu, onda gradi život na čvrstom i sigurnom temelju, jer tko vjeruje u njega neće posrnuti, a tko odbije da se nasloni na taj kamen, razbit će se.²⁶

Na kraju predslavlja poziva se narod da poda hvalu Bogu u zajedništvu sa svecima svoga naroda.

2.2.4. Popričesna

*Tuere, Quaesumus, Domine, familiam tuam: et quam per doctrinam beati Regis Stephani Confessoris tui, de tenebris ad veram lucem convertisti; eam post huius temporis de cursum, percepti sacrificii munimine, clementer perducas ad regna caelorum.*²⁷

*Sudjelovali smo u plodovima Žrtve, molimo te Gospodine, brani svoj narod kojega si doveo po nauci svetog Stjepana kralja iz tame u svjetlo prave vjere, i daj da poslije ovoga života dospijemo u vječno kraljevstvo.*²⁸

Popričesna molitva naglašava našu sudjelovanje u plodovima Žrtve koju je podnio naš Spasitelj Isus Krist. Njegova smrt nam oprašta grijeha, potvrđuje konačni Savez, rađa jedan novi narod i osigurava otkupljenje. Kristova smrt jest zapravo izvor života.²⁹

Također se moli Gospodina da nas brani i štiti po zagovoru svetog Stjepana po njegovom primjeru koji je svome narodu, ali i nama svima pokazao kako doći do svjetla vjere. Na koncu se traži isto što i u zornoj molitvi, a to je dolazak u vječno kraljevstvo.

²⁴ Usp. *Isto*, str. 1268.

²⁵ Usp. *Isto*, str. 706.

²⁶ Usp. *Isto*, str. 1270.

²⁷ Usp. PMDS, str. 10.

²⁸ PDS, str. 36.

²⁹ Usp. X. LÉONE-DUFOUR, *Riječnik biblijske teologije*, KS, 1993., str. 1576.- 1577.

2.3. Misna čitanja

2.3.1. Prvo čitanje (Izr 4,10-15.18-20)

Poslušaj, sine moj, primi moje riječi, i umnožit će se godine tvojeg života. Poučih te putu mudrosti, navratih te na prave staze; neće ti se zapletati koraci kad staneš hoditi; potrčiš li, nećeš posrnuti. Čvrsto se drži pouke, ne puštaj je, čuvaj je, jer ona ti je život. Ne idi stazom opakih i ne stupaj putem zlikovaca. Ostavi ga, ne hodi njime; kloni ga se i zaobiđi ga. A pravednička je staza kao svjetlost svanuća, koja je sve sjajnija do potpunog dana. A put je opakih kao mrkli mrak; ne znaju o što će se spotaknuti. Sine moj, pazi na moje riječi, prigni uho svoje mojim besjedama.

Knjiga izreka u obliku koji je stigao do nas plod je drugog procesa židovskog razmatranja o mudrosti. Ona sama predstavlja pet stoljeća u izraelsko mudrosnom gibanju i u pravom smislu antologijsku mudrost kojoj je auctor nepoznat.³⁰

Mudre izreke pripisuju se kralju Salomonu. One su na poseban način izreke, poslovice, kratke i sažete misli koje su dobro sročene i slikovite a cilj im je poučiti i izgraditi te pružiti poruke za život. U njima se osjeća utjecaj egipatskih, babilonskih, kanaanskih i arapskih mudraca. Sama biblijska predaja pripisuje ih Salomonu koji mudročću nadmašuje sve ostale mudrace te se smatra da je on sastavio cijeli opus knjige mudrih izreka. Knjiga je skup od devet zbirki, različitog gledanja i sadržaja a po stilu vidimo da je i iz različitog vremena. U knjizi možemo pratiti razvoj knjige koja započinje od jednostavnih mudrih izreka do shvaćanja mudrosti kao Božjeg djeteta.³¹

Ovaj odlomak pripada prvom djelu Knjige mudrih izreka, tj. Proslovu. Sam proslov obuhvaća prvih devet poglavlja u kojima se donosi svrha i smisao životne mudrosti. Ovdje je u središtu neiskusni mladić koji ne razlikuje dobro i zlo te mu otac

³⁰ Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Stari zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993., str. 277.

³¹ Usp. C. TOMIĆ, *Začeci židovstva*, Provincijalat hrvatskih franjevac konventualaca, Zagreb, 1988., str. 91.

piše o strahu Božjem. Taj strah je u ustvari pouzdanje, predanje, ljubav i spasenje kojim se ostvaruje ljudsko i vjerničko dostojanstvo.³²

Mudrosne preporuke (Izr, 4) donose opis mudrosti koju otac pruža sinu te mu kazuje kako ona sama uzima riječ. Ovdje se vidi nadahnutost egipatskih mudrih poruka ali i starih akadskih savjeta oca sinu. Ovdje se prvi puta vidi suvisla poruka o mudrosti, njezinoj vrijednosti i njezinoj ulozi voditeljice. Na poseban način ovdje je riječ o sabranim iskustvima, spoznajama, mišljenjima i priznanjima te opažanjima o čovjeku i svijetu u svijetlo Božje mudrosti po kojoj treba ravnati svoj život.³³

2.3.2. Pripjevni psalam(Ps 65,1-2.8.9.16)

Blagoslovljen budi, sveti Stjepane kralju!

Ili: Aleluja!

Kliči Bogu, zemljo sva,

opjevaj slavu imena njegova,

podaj mu hvalu dostojnu.

Blagoslivljajte, narodi, Boga našega,

razglašujte hvalu njegovu!

Našoj je duši darovao život

i ne dade da nam posrne noga.

Dođite, počujte, koji se Boga bojite,

³² Usp. *Isto*, str. 93.

³³ Usp. N. HOHNJEC, *Kasna i mudrosna Biblija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007., str. 85.

pripovjedit ću što učini duši mojoj.

Psalam 65 pripada psalmima zahvalnicama koji su podijeljeni u dvije skupine: psalme zahvale pojedinca i psalme zahvale zajednice. Sam psalam se pripisuje kralju Davidu i u njemu se Bog opisuje izrazom Elohim (30 puta Jahve i 164 puta Elohim). Obično čitao na Dan pomirenja i Blagdan sjenica za uklanjanje grijeha. On pripada skupini u kojemu zajednica zahvaljuje Bogu na njegovim čudesnim djelima koje čini za narod; ponajprije za čudesno izbavljenje i za obilnu žetvu. Bog se ovdje pokazuje kao Otkupitelj, Stvoritelj i Skrbnik za svoj narod.³⁴

Psalam 65 Jeruzalemska biblija donosi pod naslovom: Zahvalnica za oslobođenje. Ovu liturgiju zahvale za narod predvodi član ili glasnogovornik zajednice. Sam ton psalma je univerzalistički te podsjeća na drugi dio knjiga Izaijine. Redak 9 kojim se zahvaljuje Bogu za darovani život Vulgata još naziva i Psalam uskrsnuća.³⁵

2.3.3. Drugo čitanje(Ef 4, 17-24)

¹⁷ Ovo govorim i zaklinjem u Gospodinu: ne živite više kao što pogani žive - u ispraznosti pameti njihove: ¹⁸ zamračena uma, udaljeni od života Božjega, sve zbog neznanja koje je u njima, zbog okorjelosti srca njihova.¹⁹ Sami su sebe otupili i podali se razvratnosti da bi u pohlepi počinjali svaku nečistoću.

²⁰ Vi pak ne naučiste tako Krista, ²¹ ako ste ga doista čuli i u njemu bili poučeni kako je istina u Isusu: ²² da vam je odložiti prijašnje ponašanje, starog čovjeka, koga varave požude vode u propast, ²³ a obnavljati se duhom svoje pameti ²⁴ i obući novog čovjeka, po Bogu stvorena u pravednosti i svetosti istine.

Autor na početku poslanice stavlja naglasak na suprotnost života u poganstvu i sada u kršćanstvu, između njihovog starog i novog života i da shvate teološku osnovu

³⁴ Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993., str. 335.

³⁵ Usp. *Jeruzalemska Biblija Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama iz „LaBible de Jerusalem“*, KS, Zagreb, 2004., str. 1695., str. 218., bilj. c. (=BJ)

koja se krije u pozadini njihove promjene.³⁶ Ključ ovog odlomka je razumski faktor u svakodnevnom životu koji skreće pozornost na *ispraznost života* bez Boga koje je plod *neznanja* i *zamračenja uma*. Plodovi takvog života su opakost, razvratnost i nečistost. Za razliku od njih kršćani su oni koji su „naučili“ Krista i žive po njegovim zapovijedima. Sveto pismo ovdje svjedoči i o neznanju i zabludi koja izaziva pokvarenost te o istini koja oslobađa i pruža plemenitost i pročišćenje.³⁷

Tama o kojoj piše Pavao proizlazi iz *okorjelosti srca* onih kojima sam Bog nije svjetlost. Glagol *poroun* po Armitageu Robinsonu osim okorjelo može značiti i okamenjen, tvrd, neosjetljiv a kad se odnosi na organe i slijep. Uz to ne označava tvrdoglavost nego intelektualnu otupjelost za prihvaćanje dobra. Ipak većina bibličara taj glagol prevodi kao zamračenje uma i mrtvilo duše zbog osude Božje i nerazboritosti života.³⁸

Kršćanin za razliku od pogana treba „učiti“, „čuti“ i „biti naučen“ te sveti Pavao te glagole navodi u aoristu. One također ukazuju na važnost kateheze i moralnog obrazovanja koje im je Pavao pružio. Naglasak je i na dužnost propovijedanja Isusova gospodstva i pravednosti koju je on ustanovio a radikalno se razlikuje od poganskog načina života.³⁹

Pavlov opis dvaju „čovjeka“ u protuteži su jedan drugome. Stari je „izopačen“ i zahvaćan procesom propadanja dok je novi nanovo po Bogu *stvoren*. Prema tome, izopačenost i stvaranje, požuda i svetost, prijevara i istina nužno su usmjereni jedno protiv drugoga te daju sliku nesklada starog i novoga, nesklad Adama i Krista. Upravo zbog te neskladnosti ljudi koje „oblačimo“ i „odlažemo“ *obnavljaju se duhom svoje pameti*. Ipak to obraćenje i prihvaćanje novoga u sebi uključuje i svakodnevni rast i obraćenje u svojoj svakodnevnici.⁴⁰

Kod Pavla se stvarnost obraćanja poput korijenja isprepliće s pokajanjem. On upravo slikom novog „čovjeka“ želi pokazati dio „istine o Isusu“ te ih podsjetiti na ono

³⁶ Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993., str. 315.-317.

³⁷ Usp. J. W. R. SCOTT, *Pavlova poslanica Efežanima*, Dobra vest, Novi Sad, 1986., str. 152.

³⁸ Usp. J. W. R. SCOTT, *Pavlova poslanica Efežanima*, Uvod i komentar, Dobra vest, Novi Sad, 1986., str. 155.

³⁹ Usp. *Isto*, str. 156.-157.

⁴⁰ Usp. *Isto*, str. 158.

što su naučili i učinili. Upravo za njega to su dva korijena svetosti koji izviru jedan iz drugoga te preko njih dolazimo do potpune promjene i prihvaćanja Boga.⁴¹

Ekumenski prijevod Biblije poslanicu Efežanima promatra i u širem kontekstu. Oni naglašavaju Pavlovu katehezu ali govore o njoj kao o onome što je bila česta tema u Kumranskim zajednicama kod Židova te stavljaju naglasak na oprečnost (dualizam) stare i nove egzistencije. Također podsjećaju na krsnu katehezu kojoj je temelj govor o starom i novom čovjeku te i ovdje vidimo taj dualizam. Izraz „*počinjali svaku nečistoću*“ prevodi se kao „*te se odavali neobuzdanoj nečistoći*“. Istina o Isusu je poruka o njegovoj smrti i uskrsnuću i pobija gnozu koja je tvrdila da spasitelj ljudi nije Isus. Ta Istina je na poseban način na crti mudrosne i apokaliptičke književnosti koju koristi apostol Ivan da bi pokazao potpuni sklad djelovanja Boga i čovjeka.⁴²

Novi život u Kristu je naslov ovog odlomka. U vulgati se riječ „otupiti“ prevodi s izrazom „u očaj natjerati“. Pojam „nečistoća“ Vulgata također proširuje na „počinjali svaku vrstu pohlepe i nečistoće“. Isus u ovom kontekstu Je istinski Krist (povijesni Isus), koji je umro i uskrsnuo da nas u sebi ponovno stvori. „Novi čovjek“ u kojega se moramo svi zaodjenuti simbolika je „novog stvorenja“ u Kristu.⁴³

2.3.4. Evandelje(Mt 7, 24-29)

²⁴»Stoga, tko god sluša ove moje riječi i izvršava ih, bit će kao mudar čovjek koji sagradi kuću na stijeni. ²⁵Zapljušti kiša, navale bujice, duhnu vjetrovi i sruče se na tu kuću, ali ona ne pada. Jer - utemeljena je na stijeni.«

²⁶»Naprotiv, tko god sluša ove moje riječi, a ne vrši ih, bit će kao lud čovjek koji sagradi kuću na pijesku. ²⁷Zapljušti kiša, navale bujice, duhnu vjetrovi i sruče se na tu kuću i ona se sruši. I bijaše to ruševina velika.«

²⁸Kad Isus završi te svoje besjede, mnoštvo osta zaneseno njegovim naukom. ²⁹Ta učio ih kao onaj koji ima vlast, a ne kao njihovi pismoznanci.

⁴¹ Usp. *Isto*, str. 159.

⁴² Usp. *Novi zavjet s uvodima i bilješkama Ekumenskog prijevoda Biblije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998, str. 612., bilj. k (=TOB)

⁴³ Usp. *BJ*, str. 1669., bilj. b

Prispodoba o dvojici graditelja kuća na stijeni i kuća na pijesku ujedno je i posljednji odlomak Govora na gori⁴⁴ kod Luke je izražen u potpuno drugačijem obliku ali ipak poziva na odaziv ovoj prispodobi. Kod Luke nije naglasak na gradnji temelja nego na odabiru tla ali to ne mijenja smisao. Oba graditelja predstavljaju one koji slušaju Božju riječ ali temeljna razlika je u njezinom vršenju. Traži se odaziv na tu riječ a ne samo njezino površno slušanje. Ovosvjetovni život je prikazan u slici bujice i vjetrova koji traže povjerenje u Božji konačni sud kada se poplavama koje naviru možemo oduprijeti jedino temeljima koje smo dobili od njega. Ishod lažnog i površnog slušanja Božje riječi nagovještaju potpuni slom. Ne treba zanemariti i riječ koja se u ovom odlomku učestalo ponavlja; velika, koja napose govori da se Božja riječ ne smije shvatiti olako.⁴⁵

U recima 28 i 29 Matej bilježi reakciju naroda na Isusove riječi. Oni nisu toliko zadivljeni i zaneseni sadržajem njegova nauka nego njegovim autoritetom i vlašću kojom to govori. Isus za razliku od farizeja koji su posebno navodili autoritete tumači Zakon na temelju vlastitog sudioništva u Božjoj volji. Po ovome vidimo da Isus ima prvenstvo nad pismoznancima koji su učitelji Zakona jer je on više od toga. Ovdje kod Mateja možemo iščitati da se za vrijeme pisanja njegovog evanđelja rađa neprijateljstvo između Crkve i Sinagoge ali može označavati i nužno razlučivanje od kršćanskih pismoznanaca.⁴⁶

Ekumenski prijevod Matejev glagol *činiti* ne prevodi kao neku izvanjsku djelatnost ili osjećaj nego kao postupke koji zahvaćaju cijelog čovjeka a ne samo neki njegov dio. Kad se govori o poplavama na umu treba imati da je to pustinjski kraj i da je svaka iznenadna kiša pretvarala suha korita rijeka u pustinji u bujice. Riječ *besjeda* je množina od riječi *logos*. Ovdje je treba promatrati pod prizmom životnih uputa jer njome završava svaka od pet glavnih zbirki Isusove besjede po Mateju. Riječ *vlast* također naglašava razliku u djelovanju Isusa i pismoznanaca jer naglašava njegov autoritet koji pripada jedino Bogu.⁴⁷

Sarajevski komentar prispodobu sagledava u cijelosti te mudrim i ludim graditeljem opisuje starozavjetnu teologiju saveza. Za Mateja je hod za Isusom životna mudrost kojoj korijene izvlači iz *Mišne* i *Tore* te stavlja naglasak na kontraste i dualizme.

⁴⁴ Usp. R. E. BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., str. 216.

⁴⁵ Usp. R. T. FRANCE, *Matej uvod i komentar*, Dobra vest, Novi Sad, 1987., str. 149.-150.

⁴⁶ Usp. *Isto*, str. 150-151.

⁴⁷ Usp. *TOB.*, str. 52., bilj. d

Matej se u svom evanđelju poziva i na svog izvora Marka te kad govori o pismoznancima naglašava „*njihovi*“ jer je i prva crkva u svojoj zajednici imala pismoznance. Već za vremena Ezre ta služba je bila cijenjena ali razlika pismoznanaca i Isusa je bila u vlasti (*retuš*). Ta vlast koju su pismoznanci imali u Isusovo vrijeme nije predstavljala kao uvid u Očevu volju. Za prve kršćane Isus je bio onaj koji je imao uvid u Očevu volju u zemaljsku stvarnost te u širi krug biblijske tradicije nego pismoznanci koji su naučavali u obliku *hakale*. Isusova vlast dolazila je iz te jedinstvene kombinacije koja je i dokaz njegovog božanskog poslanja.⁴⁸

⁴⁸ Usp. D. J. HARRINGTON, B. V. VIVIANO, R. J. KARRIS, R. J. DILLON, Ph. PERKINS, *Komentar Evanđelja i Djela apostolskih*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 1997., str. 178.-179.

3. Spomendan svetog Ladislava kralja

3.1. Životopis svetog Ladislava kralja (1040.-1095.)

Sveti kralj Ladislav rođen je 1040. godine od oca Bele I. Arpadovića i majke Riste koja je bila kći poljskog kralja. Za vrijeme života u izgnanstvu u Poljskoj, rodio im se sin Ladislav. Kada mu je bilo pet godina njegova obitelj se vraća u Mađarsku. Njegov otac Bela postaje kralj, ali ubrzo umire te Ladislav s 15 godina ostaje bez oca. Istakao se kao hrabar i uspješan vojskovođa u borbi protiv pogana koji su prodirali u Mađarsku. Na taj način stekao je simpatije naroda te poslije smrti svog brata Gejze 1077. godine preuzima prijestolje i vlada sljedećih 18 godina. Za to vrijeme je utvrđivao kršćanstvo te gradio crkve i samostane.⁴⁹

Ladislav je posebno važan za hrvatsku povijest jer je bio rođak Jelene Lijepe, žene hrvatskog kralja Zvonimira koji je umro bez potomstva, te na njezin poziv 1091. godine preuzima hrvatsko prijestolje. Nakon dolaska na vlast shvatio je da je uprava novim teritorijem nezamisliva bez crkvene hierarhije te 1094. godine osniva Zagrebačku biskupiju koja je bila podvrgnuta nadbiskupiji u Ostrogonu te je tako pretrgnuta veza između Panonske i primorske Hrvatske. Njegovu vladavinu obilježila je i proslava svetog Stjepana kralja, njegova sina svetog Emerika i čanadskog biskupa Gerarga što je bilo poznato pod nazivom „elevatiocorporis“.⁵⁰ Sveti Ladislav umro je 29. srpnja 1095. godine u Nitri a prema svjedočanstvima kanoniziran je 1192. godine. Povjesničarka Edit Pasztor svetom Ladislavu pripisuje učvršćivanje kršćanske države te napore da izliječi moralno propadanje mađarskog klera i puka te da je promicao gregorijansku obnovu zemlje koju je promicao veliki papa Grgur VII. O njegovom životu postoje i dvije legende: *Legenda maior* i *Legenda minor*. Prva je izdana za vrijeme proslave devetstote godišnjice svetog Stjepana u Budimpešti dok je *Legenda minor* izdana već 1744. godine u Veneciji. Rimski martirologij slavi spomen svetog Ladislava 27. lipnja. U Hrvatskoj ga je Zagrebačka biskupija, kasnije nadbiskupija, slavila kao svog prvotnog zaštitnika.⁵¹

⁴⁹ Usp. I. SIROVEC, *Sveci i blaženici Katoličke Crkve*, Naklada sv. Antuna, Zagreb, 2001., str. 226.

⁵⁰ Usp. J. ANTOLOVIĆ, *Duhovni velikani, Sveci Katoličke crkve I. dio: srpanj – prosinac*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1998., str. 622.

⁵¹ Usp. *Isto*, str. 623.

3.2. Misne molitve

3.2.1. Zborna

*Deus, qui beatum regem Ladislaumn Confessorem tuum diversis decorasti miraculis: praesta, quaesumus; ut eius suffragantibus meritis ab omnibus semper muniamur adversis, et gaudiis perfruamur aeternis.*⁵²

*Bože, ti si svetog Ladislava kralja proslavio mnogim čudesima, oslobodi nas njegovim zaslugama od zla i učini dionicima vječne radosti.*⁵³

Početak zborne molitve govori o mnogim čudesima kojima je Bog proslavio svetog Ladislava u narodu. Cilj tih čudesa jest da učvrste vjeru i izazovu njoj slične pojave kao što su pouzdanje, zahvaljivanje, poniznost, strah Božji i nadu.⁵⁴Ovdje se ponajviše misli na ukazanja koja je imao prilikom borbi za prijestolje te u borbama protiv pogana da bi učvrstio katoličku vjeru.⁵⁵U nastavku se moli da Bog po zaslugama Ladislava koji je za vrijeme zemaljskoga života čvrstom vjerom štitio vjerni narod, oslobodi nas od Sotone, koji je zlo u pravom smislu riječi.⁵⁶Zborna molitva završava molbom da nas Bog primi u vječnu radost, a to život vječni.

3.2.2. Darovna

*Hostiae piae placationis offerimus clementiae tuae, omnipotens Deus, quas beati Regis Ladislai, Confessoris tui meritis et precibus, placatus accipias, et clementer dispenses.*⁵⁷

⁵² PMDS, str. 4.

⁵³ PDS, str. 28.

⁵⁴ Usp. X. LÉONE-DUFOUR, *Riječnik biblijske teologije*, KS, 1993., str. 164.

⁵⁵ Usp. J. ANTOLOVIĆ, *Duhovni velikani, Sveci Katoličke crkve I. dio: srpanj – prosinac*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1998., str. 623.

⁵⁶ Usp. X. LÉONE-DUFOUR, *Riječnik biblijske teologije*, KS, 1993., str. 1520.- 1523.

⁵⁷ PMDS, str. 4-5.

*Svemogući Bože, neka ovaj naš ponizni prinos prikazan na čast svetog Ladislava tebi bude ugodan a nas očisti u tijelu i duši.*⁵⁸

Kao što se vidi, u hrvatskom prijevodu umjesto *meritis et precibus* (zaslugama i molitvama sv. Ladislava) stoji na čast sv. Ladislava. Darovna molitva govori o poniznom i skromnom prinosu naših ruku, koji na svetoj misi prikazujemo na čast svetom Ladislavu, u nadi da će Bogu biti ugodan, a nama očistiti tijelo i dušu, jer sv. Pavao u 2. Poslanici Korinćanima govori da se kršćanin mora očistiti od svake ljage tijela i duše da se dovrši djelo svog posvećenja. (usp. 2 Kor 7, 1).⁵⁹

3.2.3. Predslovljeo svetima (Red mise, str. 253)

Proprij Subotičke biskupije za razliku od slavlja svetog Stjepana za svetog Ladislava ne donosi vlastito predslovlje nego nas upućuje na Rimski misal.

3.2.4. Popričesna

*Sacramenta, Domine, salutaria sumentes, clementiam tuam humiliter exoramus: ut intercessione beati Regis Ladislai Confessoris tui, et praesentibus non destituamur subsidiis, et gaudiis perfruamur aeternis.*⁶⁰

*Gospodine, neka nam ova otajstva, što ih prinosimo o spomendanu blaženog Ladislava posvete srce i dušu da nam to bude zalog vječne sreće.*⁶¹

U popričesnoj molitvi se moli Gospodina da euharistijska otajstva koja prinosimo na spomendan svetog Ladislava kralja posvete srce i dušu. Odjeci riječi „srce“ nisu isti u hebrejskim i europskim jezicima. Filozofski kontekst je isti, ali upotreba je skroz drugačija. U današnjem načinu govora, riječ „srce“ dočarava samo afektivni život, dok u hebrejskim jezicima riječ „srce“ shvaća kao čovjekova nutrina u mnogo širem obliku riječi. Osim osjećaja srce sadrži i sjećanja, ideje, namisli i odluke. Pored toga to je mjesto

⁵⁸PDS, str. 29.

⁵⁹ Usp. X. LÉONE-DUFOUR, *Riječnik biblijske teologije*, KS, 1993., str. 149.

⁶⁰ PMDS, str. 5.

⁶¹PDS, str. 29.

gdje čovjek susreće Boga.⁶² U funkciji subjekta, duša odgovara našem „ja“, upravo kao i srce i tijelo, ali uz prizvuk unutarnjosti i životne snage. Njezini osjećaji variraju od veselja do potresenosti, od olakšanja do klonuća. Sklona je napasti Zloga i pohlepe, stoga se duše moraju u Bogu posvetiti.⁶³

3.3. Misna čitanja

3.3.1. Prvo čitanje(Jr 20, 7-9)

Ti me Gospodine, zavede, i dadoh se zavesti. Nadjačao si me i svladao. I sada sam svima na podsmjeh iz dana u dan svatko me ismijava. Jer kad god progovorim, moram vikati naviještati moram: nasilje! propast! Dosita, riječ mi Gospodnja postade na ruglo i podsmjeh povazdan. I rekoh u sebi: neću više na nj misliti, niti ću govoriti u njegovo ime. Ali tada mi u srcu bi kao rasplamtjeli oganj zapretan u kostima mojim: uzalud se trudih da izdržim, ne mogoh više.

Usred najburnijih dana izraelske povijesti Bog svoj narod ne ostavlja sam nego mu diže velikog proroka Jeremiju. Za njega je Rana rekao: „Bez ovog izvanrednog čovjeka religiozna povijest čovječanstva slijedila bi drugi tok“. U vrijeme burne povijesti Jeremija je zbog svog poslanja došao na glas kao neprijatelj vlastite domovine. Ipak nakon velikih nesreća on je i jedini koji može spasiti ostatke onoga što je ostalo od naroda i vjere. On daje smisao paradoksalnim događajima onog vremena te pokazuje kako Bog vodi sve događaje prema ostvarenju spasenjskog plana.⁶⁴

Jeremijin poziv, kao uostalom i poziv svih biblijskih proroka usko je povezan sa zadaćom na koju ih poziva Bog u točno određenom povijesnom trenutku. Povijesni opisi govore nam da je u Jeremijino vrijeme političko stanje bilo opasno uzburkano te kako nije bilo pravog izlaza iz njega. Božja zadaća za Jeremiju na najbolji način opisuje se riječima njegova poziva: „Gle: podstavljam te danas nad narode i kraljevstva, da

⁶² Usp. X. LÉONE-DUFOUR, *Riječnik biblijske teologije*, KS, 1993., str. 1253- 1254.

⁶³ Usp. X. LÉONE-DUFOUR, *Riječnik biblijske teologije*, KS, 1993., str. 231.- 234

⁶⁴ Usp. C. TOMIĆ, *Veliki proroci*, Provincijalat hrvatskih franjevac konventualaca, Zagreb, 1987., str. 115.

istrebљуješ i rušiš, da zatireš i ništiš, da gradiš i sadiš“ (Jr 1, 10). Iz toga vidimo da njegova zadaća nosi dvostruka obilježja, koja su oznaka dualizma.⁶⁵

Središte njegova poziva nalazi se u petoj ispovijesti (Jr 20, 7-18). Po svom sadržaju ona se razlikuje od ostalih po opisu doživljaja osamljenosti i patnje koji naglašavaju egzistencijalnu nevolju. Opisuje se velika „unutarnja pobuna“ Jeremije čovjeka protiv Jeremije proroka, nečuven stav prema životu te njegova konačna pobuna protiv Boga gdje njegova tužaljka prerasta u optužbu.⁶⁶

Njegova optužba započinje riječima kojima Boga optužuje za zavođenje (*pth*) koji ponavlja dva puta. Taj glagol *pth* ipak ne ostavlja sam nego ga podupire s druga dva da bi naglasio silu a to su nadjačati (*hzq*) i svladati (*jkl*). Po tome vidimo da ovo nije samo optužba za zavođenje, nego optužba s elementima nasilja i prisile. Takvo Božje ponašanje dovelo je do posljedice da je Jeremija postao „podsmijeh iz dana u dan“ (Jr 20,7) a njegova riječ mu je postala na „ruglo i podsmjeh“. Jeremija je čak nosio i nadimak „magormissabib“ (užas odasvud) zbog svog naviještanja, a od njega se okreću i prijatelji jer očekuju njegov slom.⁶⁷

Jeremijin poziv na drugim mjestima opisuje se kao patnju koja ga čisti i učvršćuje. Prikazuje ga kao osjećajnu osobu koja je stvorena za ništa drugo nego samo da ljubi. Ipak poslanje mu je da uništava i ruši, zatire i ništi što je u potpunoj suprotnosti s njegovim temperamentom. Nasilje i propast koje naglašava temelj su njegova proroštva koje je usmjereno prema narodu kojega zaista ljubi (Jr 20,8). Jeremija također nikada nije želio imati ulogu koju mu je Bog namijenio poradi tereta njegove zadaće. Upravo zbog te službe njegova molitva podsjeća na Isusovu molitvu u Getsemanskom vrtu.⁶⁸

3.3.2. Pripjevni psalam(Ps 16, 1-2.5.7-8.11)

Ti si Gospodine baština moja.

⁶⁵ Usp. B. LUJIĆ, *Starozavjetni proroci*, KS, Zagreb, 2004., str. 221.

⁶⁶ Usp. *Isto*, str. 230.

⁶⁷ Usp. *Isto*, str. 231.

⁶⁸ Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Stari zavjet*, KS, Zagreb, 1993., str. 223.

Čuvaj me, Bože, jer se tebi utječem.

Gospodinu rekoh: „Ti si moj Gospodar!“

Gospodin mi je baština i čaša:

Ti u ruci držiš moju sudbinu.

Blagoslivljam Gospodina, koji me svjetuje,

te me i noću srce opominje.

Gospodin mi je svagda pred očima,

jer mi je s desna da ne posrnem.

Pokazat ćeš mi staru života,

puninu radosti lica svoga

sebi s desna blaženstvo vječno.

Psalam 16 uklopljen je u Davidovu zbirku s doksologijom i uporabom riječi Jahve kao imena za Boga (272 puta Jahve i 15 puta Elohim). Ovaj psalam također pripada skupini poučnih ili mudrosnih psalama koji govore o pouzdanju u Boga u vrijeme nevolje. U njima se također ističe da se nagrada ne sastoji u blagostanju ili pomanjkanju blagostanja ne ovom svijetu nego se očituje u vječnosti.⁶⁹ Jeruzalemska biblija ovaj psalam donosi pod nazivom: Jahve – moja baština. Riječ „srce“ koja se provlači kroz cijeli psalam u starom zavjetu označava „bubrege“, koji su sjedište misli i skrivenih osjećaja. Sam smisao cijelog psalma je u potpunosti jasan jer njegovo ime stavlja na glasak na ono što bi trebalo biti bitno svakom čovjeku.⁷⁰

⁶⁹ Usp. W. J. HARRINGTON, *Uvod u Stari zavjet*, KS, Zagreb, 1993., str. 348.

⁷⁰ Usp. *BJ*, str. 707., bilj. 1

3.3.3. Evandjelje(Mt 13, 31-32)

⁴⁴ »Kraljevstvo je nebesko kao kad je blago skriveno na njivi: čovjek ga pronade, sakrije, sav radostan ode, proda sve što ima i kupi tu njivu.«

⁴⁵ »Nadalje, kraljevstvo je nebesko kao kad trgovac traga za lijepim biserjem: ⁴⁶ pronade jedan dragocjeni biser, ode, rasproda sve što ima i kupi ga.«

Matej nam u svom evanđelju donosi dvije kratke prispodobe o blagu. U Isusovo vrijeme su se zlato i ostale dragocjenosti čuvale u ćupovima i zakopavale u zemlju. Kad bi se takvo blago otkrilo gotovo uvijek bi bilo tema narodnih pripovjedaka. Čovjek koji nalazi blago u prispodobi vjerojatno je nadničar i njegovo zakonsko i čudoredno opravdanje čina možemo dovesti pod znak pitanja, ali to nije smisao ove prispodobe. Smisao prispodobe skriva se u radosti koju učenik doživljava u nalaženju Kraljevstva nebeskog i odnosa s Isusom koji donosi isto te zbog toga sve predaje. To predanje je također krivo prikazati kao žrtvovanje jer je nalaznik prodao sve što ima da bi kupio nešto veće za svoju korist. Ipak treba imati na umu da se učenikovo predanje treba promatrati u kontekstu radosti.⁷¹

Poruka prispodobe o biseru je ista kao i o blagu. U starom svijetu biserje je postizalo nevjerojatnu visoku cijenu te je bilo vrlo traženo. Ipak ono što trgovac radi mnogo je radikalnije nego kod kupnje njive s blagom. Ovdje je riječ o tome da on nalazi bogatstvo koje oduzima vrijednost svim ostalim platežnim sredstvima. Ta njegova mudra procjena dopušta i na prvi pogled neobičan postupak.⁷²

Kad ovu prispodobu promatramo nezavisno od konteksta ona može imati nekoliko značenja. Prije svega vrijednost bisera, radost zbog otkrića i dužnost da se sve proda. Ipak tema skrivenog i otkrivenog ovdje dobiva na najvećoj vrijednosti jer se ovdje radi o dvije prijetnje koje su u suprotnosti s radošću. Unatoč tome ovdje se daje poticaj da se sve proda jer je radost koju dobivamo kupovinom vrijedna toga.⁷³

Matej uz prispodobu o biseru piše i prispodobe o blagu i mreži te njih tri čine jedinstvenu parabolu o kraljevstvu Božjem. U prispodobi o blagu i biseru problem se nalazi u razlučivanju neprocjenjivog bogatstva i ponašanja onih koji su isto našli.

⁷¹ R. T. FRANCE, *Matej uvod i komentar*, Dobra vest, Novi Sad, 1987., str. 233.

⁷² Usp. *Isto*, str. 233.

⁷³ Usp. *TOB*, str. 69., bilj. m

Naglasak je ipak na riječima sav radostan jer je to nađeno blago toliko veliko da bi vrijedilo sve rasprodati samo da se dođe do njega jer je to jedinstvena životna prilika. Iz ovoga napose iščitavamo da za postizanje kraljevstva nisu dovoljni polovični pothvati nego potpuno predanje. Blago i dragocjeni biser ukratko je slika Kraljevstva nebeskog zbog kojega sve radosno treba založiti da bi se u njega ušlo.⁷⁴

⁷⁴ Usp. D. J. HARRINGTON, B. V. VIVIANO, R. J. KARRIS, R. J. DILLON, Ph. PERKINS, *Komentar Evandjelja i Djela apostolskih*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 1997., str. 206.

Zaključak

Iako kršćanstvo u Vojvodini nailazi na mnoge prepreke kako u prošlosti, tako i danas ipak treba naglasiti da je Proprij Subotičke biskupije blago koje čuva tradiciju Hrvata i Mađara u tim krajevima. Prikazujući njegove dijelove shvatio sam da je on „čuvar tradicije“ katolika u ovim krajevima, i bez obzira na nedostatke nešto što treba sačuvati i doraditi na dobro crkve i naroda Božjega.

Obrađujući povijesni kontekst blagdana svetog Stjepana kralja i svetog Ladislava kralja na poseban način upoznao sam njihov život i djelo. Sveti Stjepan otac je kršćanstva i tadašnjoj Ugarskoj te moralni autoritet današnje Mađarske gdje je njegovo štovanje kroz povijest poprimilo i mitski karakter.

Sveti Ladislav svoje djelo naslonio je na Stjepanovo. Nastavio je s utvrđivanjem vjere u tadašnjoj Ugarskoj ali s mnogo više problema. Njegov dolazak na vlast nije bio lak ali i unutarcrkvene borbe utjecale su na njegovu vladavinu. Ipak cijeli život je posvetio vraćanju nevjernika na pravi put provodeći gregorijansku reformu a na koncu života pristao je uz pravoga papu.

Kroz analizu vlastitih čitanja i evanđelja lako je uočiti smisao njihovog čašćenja u narodu. Čitanja za oba sveca, a tako i evanđelja protkana su referencama na njih dvojicu. U čitanjima se naglašava „*stvaranje novog čovjeka*“ dok se u evanđeljima naglašava „gradnja na čvrstoj stijeni“. Obe ove temeljne postavke liturgijskih čitanja aludiraju na njihovu kraljevsku vlast i čast, a čvrst temelj kako na njihovo privođenje naroda kršćanstvu tako i na reforme koje su provodili u Crkvi svoga vremena.

Sve otajstvo slavljenja svetog Stjepana i Ladislava izrečeno je u liturgijskom molitvama na njihov spomendan. Iako su kratke, bogate su sadržajem i istinom puta našeg spasenja.

Za kraj bih samo rekao: Bogu hvala da nam je Crkva u Vojvodini dala ova dva uzora pomoću čijih ideala i života iz dana u dan možemo biti sve bliže ostvarenju svoje osobne vjere i kršćanskih ideala!

Bibliografija:

Crkveni izvori:

- Jeruzalemska Biblija Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama iz „LaBible de Jerusalem“, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004.,
- *Novi zavjet s uvodima i bilješkama Ekumenskog prijevoda*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1992.
- *Proprium Missarum Dioecesium Bosnensis et Sirmensis*, Typographia dioecesana, Diakovae, 1919. (= PMDS)
- *Proprium dioecesis Suboticanae*, Approbatum: SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, Prot. N. 127/974 Biskupski Ordinarijat, Subotica, 1980. (= PDS)

Knjige:

- ANTOLOVIĆ, J., *Duhovni velikani, Sveci Katoličke crkve I. dio: srpanj – prosinac*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1998.
- ANTOLOVIĆ, J., *Duhovni velikani, Sveci Katoličke crkve II. dio: srpanj – prosinac*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1998.
- BROWN, R. E., *Uvod u Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
- FRANCE, R. T., *Matej uvod i komentar*, Dobra vest, Novi Sad, 1987.
- HARRINGTON, W. J., *Uvod u Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.
- HARRINGTON, W. J., *Uvod u Stari zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.
- HARRINGTON, D. J., VIVIANO, B. V., KARRIS, R. J., DILLON, R. J., PERKINS, PH., *Komentar Evandjelja i Djela apostolskih*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 1997.
- HOHNJEC, N., *Kasna i mudrosna Biblija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007.
- LÉONE-DUFOUR, X., *Riječnik biblijske teologije*, KS, 1993.
- LUJIĆ, B., *Starozavjetni proroci*, KS, Zagreb, 2004., str. 221.
- SCOTT, J. W. R., *Pavlova poslanica Efežanima*, Uvod i komentar, Dobra vest, Novi Sad, 1986.

- SIROVEC, I., *Sveci i blaženici Katoličke Crkve*, Naklada sv. Antuna, Zagreb, 2001.
- TOMIĆ, C., *Veliki proroci*, Provincijalat hrvatskih franjevaca konventualaca, Zagreb, 1987.
- TOMIĆ, C., *Začeci židovstva*, Provincijalat hrvatskih franjevaca konventualaca, Zagreb, 1988.

Sadržaj:

Sažetak	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
Abstract	2
Uvod.....	3
1.Vlastiti misal subotičke biskupije	4
1. 1. Prvi dio Proprija Subotičke biskupije	4
1. 2. Drugi dio Proprija Subotičke biskupije.....	6
1.3. Mise za pojedine župe.....	6
2. Spomendan svetog Stjepana kralja.....	8
2.1. Životopis Svetog Stjepana, kralja (975. – 1038.).....	8
2.2. Misne molitve	10
2.2.1. Zborna	10
2.2.2. Darovna.....	11
2.2.3. Predslovlje.....	12
2.2.4. Popričesna	13
2.3. Misna čitanja	14
2.3.1. Prvo čitanje (Izr 4,10-15.18-20).....	14
2.3.2. Pripjevni psalam (Ps 65,1-2.8.9.16).....	15
2.3.3. Drugo čitanje.....	16
2.3.4. Evanđelje (Mt 7, 24-29)	18
3. Spomendan svetog Ladislava kralja	21
3.1. Životopis svetog Ladislava kralja (1040.-1095.)	21
3.2. Misne molitve.....	22
3.2.1. Zborna	22
3.2.2. Darovna.....	22
3.2.3. Predslovlje.....	23
3.2.4. Popričesna	23
3.3. Misna čitanja	24
3.3.1. Prvo čitanje	24
3.3.2. Pripjevni psalam (Ps 16, 1-2.5.7-8.11).....	25
3.3.3. Evanđelje (Mt 13, 31-32)	27
Zaključak.....	29

Bibliografija:	30
Sadržaj:.....	32